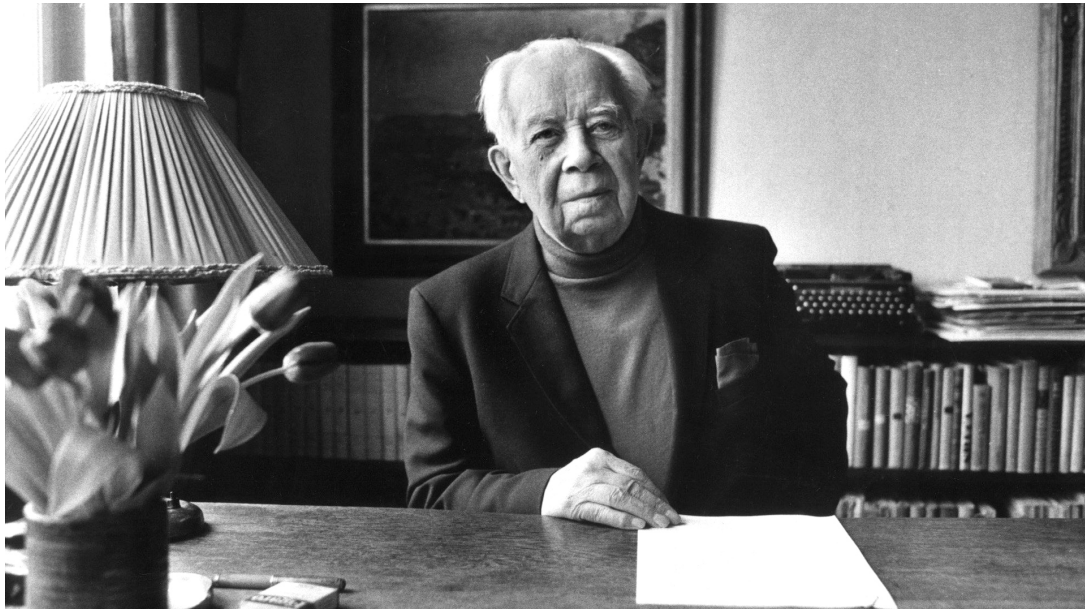

Ivar Lo-Johansson – Vagabond i statarnas tjänst

Författad av Marit Lundgren

FILMFAKTA

Artikelnummer: 44020

Speltid: 17 min

Ämnen: Svenska, Historia

Målgrupp: Grundskola 7-9,
Gymnasiet

Produktionsår: 2020

Org. Titel: Ivar Lo Johansson –
Vagabonden i statarnas tjänst

Språk: Svenska, Svensk text

Urspr.land: Sverige

Exekutiv Producent: Roger Persson

B&P Digital Media Distribution

Producent: Marit Lundgren

Regi, foto och redigering:

Mats Karlén

Ivar Lo-Johansson var en av våra främsta arbetarförfattare. Han växte upp som en fattig statarpojke men flyttade till Stockholm. Där skrev han om just fattiga människor och arbetare som sliter och utnyttjas.

Han var vagabonden som blev statarnas talesperson genom sina romaner. Ivar Lo Johansson blev den som allra starkast och mest oblygt tog fighten, inte enbart för de fattiga lantarbetarna, men också för romerna, de prostituerade och andra medborgare på samhällets lägsta trappsteg.

Ivar Lo-Johansson dog 1990 då han var 89 år gammal.

LÄROPLANSMÅL LGR11 och LGY11

Centralt innehåll från LGR 11 matchar filmen.

Syfte Historia åk 7-9

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att tillägna sig en historisk referensram och en fördjupad förståelse för nutiden. De ska också få möjlighet att utveckla en kronologisk överblick över hur kvinnor och män genom tiderna har skapat och förändrat samhällen och kulturer.

Genom undervisningen i ämnet historia ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, gestalter, kulturmöten och utvecklingslinjer,

- kritiskt granska, tolka och värdera källor som grund för att skapa historisk kunskap,
- reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv, och
- använda historiska begrepp för att analysera hur historisk kunskap ordnas, skapas och används.

Historia, åk 7-9

Hur historia kan användas för att förstå hur den tid som människor lever i påverkar deras villkor och värderingar.

Kunskapskrav åk 6

Eleven kan tolka och visa spår av historien i vår tid och föra resonemang (enkla, utvecklade, välutvecklade och nyanserade) om varför det finns likheter och skillnader i olika framställningar av historiska händelser, personer och tidsperioder. I studier av historiska förhållande, skeenden och gestalter kan eleven använda historiska begrepp på ett (i huvudsak, relativt väl, väl) fungerande sätt.

Syfte Svenska

I undervisningen ska eleverna möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden.

Centralt innehåll

Historia, åk 4-6:

- Vad historiska källor, till exempel brev och andra dokument, kan berätta om likheter och skillnader i levnadsvillkor för barn, kvinnor och män jämfört med idag.
- Exempel på hur 1700-talet kan avläsas i våra dagar genom traditioner, namn, språkliga uttryck, byggnader, städer och gränser.

Svenska, åk 7-9:

- Skönlitteratur för ungdomar och vuxna från olika tider, från Sverige, Norden och övriga världen.
- Några skönlitterära betydelsefulla ungdoms- och vuxenboksförfattare från Sverige, Norden och övriga världen och deras verk, samt de historiska och kulturella sammanhang som verken tillkommit i.
- Skönlitteratur som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor. Lyrik, dramatik, sagor och myter.

Vem var Ivar Lo-Johansson?

Ivar Lo-Johansson föddes i februari 1901 på dagsverksgården Ådala i Södermanland som Karl Ivar Loe. Hans föräldrar lyckades frigöra sig från statarlivets bojer och skaffa sig ett egna hem. Det gjorde det också möjligt för Johansson att börja studera på folkhögskola. Han hade det man då kallade läshuvud och tidigt publicerade han flera dikter i skolans elevtidning. Ivar Lo-Johansson närde en stark längtan efter att få skriva och hans mål var utstakat, han ville bli journalist.

1925, efter att ha haft korta anställningar som bland annat skogsarbetare, bildhuggare och skulptör, beslutade sig Johansson för att se världen och 1927 kom hans debutbok; *Vagabondliv i Frankrike*. Den blev inledningen på hans stora författarskap.

1932 kom romanen *Måna är död* som Johansson själv anser vara hans egentliga litterära debut. Ett passionsdrama utan motsvarighet i svensk litteratur på 1930-talet.

Därefter kom det stora publika genombrottet i form av *God natt, jord* 1933 som senare filmades för tv med premiär 1979 i regi av Keve Hjelm.

Johansson fortsatte, med intensitet, att skildra arbetarklassen och jordbruksarbetarnas hårda tillvaro. Under sina resor ute i Europa hade han med egna ögon kunnat följa arbetarnas villkor och tillgodogöra sig proletariats både historia och samtid. Lärdomar som låg till grund för flera novellsamlingar, bland annat *Statarna* från 1937 och *Jordproletärerna* 1941. 1939 kom episet *Bara en mor* som senare filmades av Alf Sjöberg.

Tankar om ensamhet och strävanden efter gemenskap blev tongivande teman i flera av de kommande romanerna. 1947 gavs *Geniet* ut som är en berättelse om puberteten och en ung människas sexualnöd.

I den omtalade romanen *Kungsgatan* från 1935 berättar Johansson om urbaniseringen i 1930-talets Sverige. Romanen blev Johanssons sätt att med ett tabubelagt ämne blottlägga prostitutionen i centrala Stockholm och det hyckleri som skyddade profitörerna.

Men Johansson skildrade inte bara vilsna ungdomar som i *Kungsgatan* och *Geniet*.

Han uppmärksammade även de äldres situation och reste land och rike kring för att besöka det han kallade "ensamhetsslotten", d v s ålderdomshem och andra typer av äldreboenden. Institutioner han angrep i radioprogram och tidningsreportage. Det var hans nakna och trovärdiga avslöjanden om åldringsvården, statarlivet, prostitutionen och hans kritik av idrotten som gjorde hans många reportage ofantligt uppskattade. Hans arbete har på många sätt varit stilbildande och inspirerande för andra författare och journalister som vill skapa samhällsförändringar genom sina skrivelser.

Ivar Lo-Johansson blev under senare delen av sin levnad och även efter sin död kritiserad för att i sina tidiga verk haft en nedlåtande kvinnosyn, men Johanssons inställning och författarskap kom att förändras till det bättre med åren. Hans engagemang mot rasism och för bland andra romerna, den tidens så kallade resande folk, var mycket starkt.

Ivar Lo-Johanssons minne hedras på många sätt och varje år delar fackföreningsrörelsen ut Ivar Lo-priset till en författare som verkar i Ivar Lo-Johanssons realistiska tradition. Stiftelsen Ivar Lo-Johanssons Författarfond delar vart tredje år ut författarens personliga pris som näst efter Nobelpriset är den svenska litterära utmärkelsen med högst prissumma.

Ivar Lo-Johansson efterlämnar ett stort antal romaner, diktsamlingar och reportageböcker. Han belönades själv med Litteraturfrämjandets stora pris 1953, Nordiska rådets litteraturpris 1979 och utnämndes till hedersdoktor vid Uppsala universitet 1964. Ivar Lo-Johansson går till eftervärlden som en krigare för mänskliga rättigheter, mot orättvisor, förtryck och rasism i det svenska samhället.

Fakta:

Att vara statare innebar att vara knuten som arbetare till en större gård som man inte ägde själv. Lönen bestod till största delen av mat och husrum, och ofta hamnade statarna i skuld till sina arbetsgivare. Det var ett ofritt system som infördes på 1700-talet och slutligen avskaffades 1945, och att det hamnade i fokus var till stor del tack vare Ivar Lo-Johanssons böcker om ämnet: "Godnatt jord", "Statarna" och "Jordproletärerna".

Flera av Ivar Lo-Johanssons romaner har både filmats och gjorts teater av. Tv-produktioner har gjorts på romanerna "Bara en mor", "Kungsgatan", "Godnatt jord", "Bödeln och Skökan" samt "Skjutshållet".

Ivar Lo museet öppnade 1991, ungefär ett år efter skaldens död och drivs av Ivar Lo-sällskapet. Det är inrättat i Ivar Lo-Johanssons tidigare arbetslägenhet på 4 trappor i bostadshuset Bastugatan 21 dit han flyttade 1934. Museet har bevarat mycket av sin historiska prägel eftersom lägenhetens interiör inte förändrades särskilt mycket under den tiden som författaren verkade här.

Frågebanken

Frågor till filmen. Använd i helklass efter filmen, gör som gruppuppgift eller individuellt. ^[1]_{SEP} Ha gärna frågorna till handa under filmen och anteckna lite så blir det lättare att föra diskussion efteråt.

1. Vad skrev Ivar Lo-Johansson om?
2. Varför räknas Ivar Lo-Johansson till gruppen arbetarförfattare?
3. Vad kännetecknar de svenska arbetarförfattarna?
4. Var Ivar Lo-Johansson en statare?
5. Vilken betydelse hade Ivar Lo-Johansson när det gällde att förändra samhällsfrågor som åldringsvården och statarfrågan?

Övningsbanken

Det går utmärkt att använda dessa frågor som grund för att fördjupa sig ytterligare och eleverna kan därför använda dem till att välja olika frågor och argumentera för dem.

Skriv en uppsats och redovisa sedan för klassen.

Låt eleven först få fundera själv, sen diskutera i smågrupper om 3-4 stycken och avsluta med att grupperna berättar för varandra i klassen.

Exempel på frågeställningar:

Hur påverkade Ivar Lo-Johansson samhället i olika frågor? Åldringsvården, statarlivet, prostitutionen och idrotten.

Vilka ämnen tog han upp i sina böcker? Exempel: rättvisa, klassfrågor och arbete

Läs mer på nätet:

Ivar Lo sällskapet

<https://www.ivarlo.nu/>

Wikipedia

https://sv.wikipedia.org/wiki/Ivar_Lo-Johansson

Stockholms stadsbibliotek

<https://biblioteket.stockholm.se/boktips/stockholm-l%C3%A4ser/ivar-lo-johansson-%E2%80%93-f%C3%B6rfattaren-och-m%C3%A4nniskan>